

PRZEWODY DOKTORSKIE ORAZ POSTĘPOWANIA W SPRAWIE NADANIA STOPNIA NAUKOWEGO DOKTORA

PORADNIK KRAJOWEJ REPREZENTACJI DOKTORANTÓW

Warszawa, listopad 2023 r.

Poradnik powstał w ramach zadania publicznego współfinansowanego ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki otrzymanych w 2023 r. w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego”.

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

WSTĘP

W aktualnym systemie prawnym istnieją dwie procedury w ramach, których możliwe jest nadawanie stopnia naukowego doktora:

- przewód doktorski, w przypadku doktorantów, którzy otworzyli przewód doktorski do 30 kwietnia 2019 r.,
- postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora, w przypadku doktorantów, którzy wszczęli postępowanie w sprawie nadania stopnia po 30 września 2019 r.

Podkreślić, jednakże należy, że obecnie nie wszczyna się już przewodów doktorskich (mogły one być bowiem wszczynane do 30 kwietnia 2019 r.). Trwające przewody doktorskie mogą być natomiast kontynuowane do ich zakończenia, jednak nie później niż do dnia 31 grudnia 2024 r. Wynika to wprost z art. 179 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹. Przepis ten został zmieniony ustawą z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw².

Po 31 grudnia 2024 r. wszczęte przewody ulegną z mocy prawa zakończeniu bądź umorzeniu.

Zaznaczyć trzeba, że poszczególne podmioty doktoryzujące nie muszą prowadzić przewodów doktorskich do tego czasu. Mogą przewidzieć w swoich regulacjach wewnętrznych przepisy, które będą wyznaczały konkretne daty graniczne spełnienia przez doktorantów określonych wymagań.

Jednakże Krajowa Reprezentacja Doktorantów stoi na stanowisku, iż zasadnym i korzystnym działaniem jest uwzględnianie przez podmioty doktoryzujące w ramach uchwalanych regulacji wewnętrznych możliwości prowadzenia przewodów doktorskich do 31.12.2024 r³.

W przypadku postępowania w sprawie nadania stopnia doktora kluczowe jest natomiast to, że osoby ubiegające się o przyznanie stopnia doktora w ramach tej procedury nie są związane żadnym terminem końcowym w jakim powinni je wszcząć i sfinalizować.

Wśród doktorantów studiów doktoranckich (tzw. trybu przejściowego) pojawiają się wątpliwości dotyczące tego, do kiedy powinni sfinalizować postępowanie w sprawie o nadanie stopnia doktora. Krajowa Reprezentacja Doktorantów podkreśla, że w obecnym stanie prawnym ukończenie studiów doktoranckich powiązane jest z uzyskaniem stopnia doktora w czasie ich trwania. Zgodnie z art. 279 ust. 1 przepisów wprowadzających, studia doktoranckie rozpoczęte przed rokiem akademickim 2019/2020 prowadzi się na zasadach dotychczasowych, jednak nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2024 r. Ustawodawca nie przewidział, jednakże okoliczności umorzenia postępowania w sprawie nadania stopnia po wygaszeniu studiów doktoranckich. Postępowania takie mogą zostać również wszczęte

¹ Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1669, z późn. zm.), dalej jako: „przepisy wprowadzające”.

² Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 poz. 1672).

³ Opinia prawna Rzecznika Praw Doktoranta Krajowej Reprezentacji Doktorantów w przedmiocie prowadzenia przewodów doktorskich i postępowań w sprawie nadania stopnia doktora po wejściu w życie ustawy z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw z dnia 24 października 2023 r.

po 31 grudnia 2024 r. Studia doktoranckie oraz postępowania w sprawie nadania stopnia doktora stanowią bowiem odrębne zagadnienia⁴.

⁴ Ibidem.

POSTĘPOWANIE W SPRAWIE NADANIA STOPNIA NAUKOWEGO DOKTORA

1. PRZEPISY OGÓLNE

1.1. STOPNIE I TYTUŁY NADAWANE W POLSCE

Zgodnie z art. 177 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce⁵, w polskim systemie szkolnictwa wyższego i nauki nadaje się:

1) stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki:

- a) stopień doktora,
 - b) stopień doktora habilitowanego;
- 2) tytuł profesora.

Warto, jednakże podkreślić, że stopień naukowy doktora może zostać nadany w:

- dziedzinie nauki i dyscyplinie naukowej – wtedy, gdy rozprawa doktorska obejmuje zagadnienia dotyczące jednej dyscypliny bądź zagadnienia z więcej niż jednej dyscypliny, i jest możliwe wskazanie dyscypliny, w której nadaje się stopień doktora

- dziedzinie nauki – wtedy, gdy rozprawa doktorska obejmuje zagadnienia naukowe z więcej niż jednej dyscypliny naukowej zawierającej się w danej dziedzinie nauki i nie jest możliwe wskazanie dyscypliny, w której nadaje się stopień doktora.

Stopień w zakresie sztuki nadaje się natomiast w dziedzinie sztuki i dyscyplinie artystycznej.

Należy przy tym wskazać, że zawarcie w PSWiN możliwości nadania stopnia jedynie w dziedzinie nauki stanowi nowe rozwiązanie w polskim systemie prawnym. Jak słusznie zauważa się w literaturze, wspiera ono tzw. interdyscyplinarność wąską (ograniczoną do badań naukowych prowadzonych w ramach jednej dziedziny⁶).

Wykaz dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych należących do dziedziny sztuki ulokowano w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych⁷.

1.2. PODMIOTY NADAJĄCE STOPIEŃ NAUKOWY DOKTORA

Z art. 178 ust. 1 PSWiN wynika wprost, że stopień naukowy albo stopień w zakresie sztuki nadaje:

⁵ Ustawa - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 742 ze zm. (dalej jako: PSWiN).

⁶ Ł. Kierznowski, *Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 177, Nb. 8, LEX.

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U. 2022 poz. 2202).

- w uczelni - senat lub inny organ określony w statucie uczelni;
- w instytucie PAN, w instytucie badawczym oraz w instytucie międzynarodowym - rada naukowa.

Z treści tego przepisu możemy zatem wywnioskować, że w uczelni każdy przewidziany statutem organ może nadawać stopnie. Statut może zatem zobowiązać do realizacji tego działania organ o charakterze centralnym, organ działający na szczeblu jednostek organizacyjnych czy też organ wspólny dla różnych jednostek organizacyjnych⁸. Uczelnie powołują często organy o takich nazwach jak rady dyscypliny czy komisje ds. stopni naukowych.

1.3. FORMA ROZSTRZYGNIĘCIA W SPRAWIE NADANIA STOPNIA DOKTORA

Nadanie bądź odmowa stopnia naukowego doktora odbywa się w drodze wydania decyzji administracyjnej.

Zgodnie z art. 178 ust. 2 PSWiN, decyzje w wyżej wymienionych sprawach podpisuje przewodniczący właściwego organu, a zatem senatu lub innego organu określonego w statucie w przypadku uczelni bądź rady naukowej w przypadku instytutu badawczego.

1.4. DYPLOM DOKTORSKI

Jak już wskazano, formalnym potwierdzeniem nabycia stopnia naukowego doktora jest wydanie decyzji administracyjnej.

Należy, jednakże zaznaczyć, że osoba, której nadano stopień doktora otrzymuje dodatkowo dyplom doktorski oraz jego odpis. Co istotne, przepisy PSWiN przyznają możliwość wydania na wniosek tej osoby odpisu w języku innym niż polski, a mianowicie angielskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, rosyjskim lub łacinie. Wynika to bezpośrednio z art. 179 ust. 1 PSWiN.

W przypadku wspólnego nadania stopnia doktora przez różne podmioty, wskazana osoba otrzymuje wspólny dyplom doktorski wydany przez podmioty nadające stopień doktora albo dyplom doktorski wydany przez jeden z podmiotów, wskazany w umowie. Taką możliwość przewidziano w art. 179 ust. 2 PSWiN.

Dyplom doktorski powinien potwierdzać uzyskanie przez daną osobę kwalifikacji na poziomie 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji. Wynika to z art. 8 pkt 11 ustawy o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji⁹.

Zauważyć należy, że w PSWiN nie wskazano terminu, w jakim podmiot doktoryzujący ma obowiązek wydać dyplom. W literaturze zauważa się, jednakże, że powinno to nastąpić bez zbędnej zwłoki¹⁰.

Jak wynika z art. 180 PSWiN, na wniosek zainteresowanego dyplomy doktorskie oraz ich duplikaty i odpisy, a także zaświadczenia o uzyskaniu stopnia naukowego i stopnia w zakresie sztuki, przeznaczone do obrotu prawnego z zagranicą, są uwierzytelniane na wniosek zainteresowanego przez: dyrektora NAWA - w przypadku stopni nadanych przez uczelnie, Prezesa PAN - w przypadku stopni nadanych przez

⁸ Ł. Kierznowski, *Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 178, Nb. 14, LEX.

⁹ Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 226.

¹⁰ Ł. Kierznowski, *Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 179, Nb. 3.

instytuty PAN oraz przez instytuty międzynarodowe lub ministra nadzorującego instytut badawczy - w przypadku stopni nadanych przez instytuty badawcze.

Co jednak istotne, za uwierzytelnianie wnioskodawca musi uiścić opłatę.

1.5. ODPLATNOŚĆ POSTĘPOWANIA W SPRAWIE O NADANIE STOPNIA DOKTORA

W polskim systemie prawnym przyjęto zasadę odpłatności za postępowanie w sprawie o nadanie stopnia doktora. Wynika ona bezpośrednio z art. 182 ust. 1 PSWiN, który stanowi o tym, że osoba, która ubiega się o nadanie stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego lub tytułu profesora, wnosi opłatę za przeprowadzenie postępowania w tej sprawie. Zgodnie z art. 182 ust.2 PSWiN, opłatę wnosi się na rzecz uczelni, instytutu PAN, instytutu badawczego, instytutu międzynarodowego albo Rady Doskonałości Naukowej. Należy ją zatem wnieść na rzecz tego podmiotu doktoryzującego, który prowadzi bądź przeprowadził postępowanie (w zależności od tego czy pobiera on opłatę przed czy po przeprowadzeniu).

PSWiN określa jednocześnie, że wysokość opłaty nie może przekraczać kosztów postępowania, uwzględniających w szczególności koszty wynagrodzeń promotora lub promotorów, promotora pomocniczego i recenzentów. Ich wysokość wynika bezpośrednio z art. 184 PSWiN. Co istotne PSWiN stanowi w art. 184 ust. 2, że wynagrodzenie promotora oraz promotora pomocniczego wypłaca się po zakończeniu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora, w wyniku którego został on nadany.

W art. 182 ust. 4 i 5 wskazano wyjątki od zasady odpłatności. Z art. 182 ust. 4 wynika, że opłaty nie pobiera się w uczelni, instytucie PAN, instytucie badawczym lub instytucie międzynarodowym od osoby ubiegającej się o stopień doktora, która złożyła rozprawę doktorską przygotowaną w ramach kształcenia w szkole doktorskiej prowadzonej: 1) przez ten podmiot albo 2) przez ten podmiot wspólnie z innym podmiotem albo z innymi podmiotami, na podstawie art. 198 ust. 5. Zgodnie natomiast z ust. 5 tego artykułu, w uzasadnionych przypadkach rektor, dyrektor instytutu PAN, dyrektor instytutu badawczego lub dyrektor instytutu międzynarodowego może zwolnić z opłaty w całości lub w części.

Zauważyć również trzeba, że jak stanowi art. 179 ust. 9 PWPSWiN, do osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w PSWiN, stosuje się odpowiednio przepis art. 182 ust. 4 tej ustawy.

Co należy podkreślić, zdaniem Rzecznika Praw Doktoranta Krajowej Reprezentacji Doktorantów z przepisów prawa powszechnie obowiązującego bezspornie wynika to, że osoby, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i jednocześnie zakończyły tok kształcenia na studiach doktoranckich nie mogą zostać obciążone kosztami postępowania w sprawie nadania stopnia doktora bez względu na termin wszczęcia postępowania i obrony rozprawy doktorskiej¹¹. Z kolei po wejściu w życie nowelizacji, osoby, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w PSWiN mogą nieodpłatnie przeprowadzić

¹¹ Opinia prawna Rzecznika Praw Doktoranta w przedmiocie kosztów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora z dnia 1.03.2023 r., KR.D.RPD.1/P.2023.1, <https://prawadoktoranta.pl/materialy-do-pobrania/> (dostęp: 25.11.2023 r.)

postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora w przypadku wystąpienia korelacji pomiędzy złożoną rozprawą doktorską a badaniami prowadzonymi w czasie trwania studiów doktoranckich¹².

2. NADAWANIE STOPNIA DOKTORA

2.1. PODMIOTY DOKTRYZUJĄCE UPRAWNIONE DO NADAWANIA STOPNIA

Zgodnie z art. 185 ust. 1 PSWiN, uprawnienie do nadawania stopnia doktora posiadają uczelnie, instytut PAN, instytut badawczy albo instytut międzynarodowy, które w danej dyscyplinie posiadają kategorię naukową A+, A albo B+ albo uprawnienie nadane w trybie określonym w art. 226a ust. 1 PSWiN.

Jak stanowi art. 185 ust. 2 PSWiN, stopień doktora może być nadany również wspólnie przez podmioty doktryzujące w dyscyplinie, w której każdy z nich posiada kategorię naukową A+, A albo B+ lub uprawnienie nadane w trybie określonym w art. 226a ust. 1, w tym z udziałem podmiotów zagranicznych posiadających uprawnienia do nadawania stopnia doktora w zakresie dyscypliny, w której stopień ten jest nadawany.

Zasady współpracy pomiędzy tymi podmiotami określa umowa zawarta w formie pisemnej.

Dla doktorantów niezwykle istotne znaczenie ma przepis zawarty w art. 185 ust. 4 PSWiN. Reguluje on bowiem postępowanie w sytuacji utraty przez dany podmiot uprawnienia do nadawania stopnia doktora w danej dyscyplinie albo dziedzinie. Z wymienionego przepisu wynika, że w takiej sytuacji podmiot doktryzujący zapewnia możliwość kontynuowania postępowań w innym podmiocie posiadającym uprawnienia do nadawania stopnia doktora w tej dyscyplinie albo dziedzinie. W przypadku braku możliwości zapewnienia kontynuowania postępowań w innym podmiocie to Rada Doskonałości Naukowej wyznacza ten podmiot.

Oczywiście utrata uprawnień do doktryzowania może wynikać z uzyskania niższej kategorii podczas ewaluacji jakości działalności naukowej i nieuzyskania przed daną jednostką podmiotu doktryzującego kategorii co najmniej B+. Warto zatem zwrócić uwagę również na przepisy zawarte w art. 179a ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹³.

Wynika z nich, że w sytuacji, gdy dany podmiot uzyskał w określonej dyscyplinie kategorię B, nie wszczyna się w nim nowych postępowań w sprawie nadania stopnia doktora. Może on jedynie do uzyskania kategorii w kolejnej ewaluacji, kontynuować wszczęte już postępowania w sprawie nadania stopnia doktora oraz przewody doktorskie do dnia 31.12.2023 r. W przypadku, gdy dany podmiot otrzymał w pierwszej ewaluacji kategorię C, przewody doktorskie kontynuowane są już przez podmiot wyznaczony przez Radę Doskonałości Naukowej¹⁴.

¹² Opinia prawna w przedmiocie kosztów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w świetle nowelizacji wprowadzonej na mocy ustawy z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw z 3.10.2023 r., KR.D.RPD.6/P.2023.1, <https://prawadoktoranta.pl/materialy-do-pobrania/> (dostęp: 25.11.2023 r.)

¹³ Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz.1669 ze zm.).

¹⁴ H. Izdebski [w:] J. M. Zieliński, H. Izdebski, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, wyd. III, LEX/el. 2023, art. 185, Nb. 5, LEX.

2.2. WARUNKI NADANIA STOPNIA DOKTORA

Warunki nadania stopnia doktora zostały uregulowane w art. 186 PSWiN.

Kandydat do uzyskania stopnia doktora musi spełniać wymienione w nim kryteria, a mianowicie:

- 1) Posiada tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo równorzędny lub posiada dyplom, o którym mowa w art. 326 ust. 2 pkt 2 lub art. 327 ust. 2 PSWiN, dający prawo do ubiegania się o nadanie stopnia doktora w państwie, w którego systemie szkolnictwa wyższego działa uczelnia, która go wydała.**

Przepisy PSWiN dopuszczają jednak wyjątek od tej zasady. Stopień doktora można bowiem nadać osobie niespełniającej wymogu posiadania wymienionego rodzaju tytułu, która jest absolwentem studiów pierwszego stopnia lub studentem, który ukończył trzeci rok jednolitych studiów magisterskich w przypadkach uzasadnionych najwyższą jakością osiągnięć naukowych. Regułą jest, że osoby znajdujące się w takiej sytuacji po nadaniu stopnia doktora uzyskują równocześnie wykształcenie wyższe. Odstępstwo to wynika z art. 186 ust. 2 PSWiN.

Należy w tym miejscu podkreślić, że stwierdzenie jakim posłużył się ustawodawca, a mianowicie „wyjątkowe przypadki, uzasadnione najwyższą jakością osiągnięć naukowych” stanowi kryterium o charakterze nieostrym. Jak zauważa Ł. Kierznowski, zastosowanie takiego pojęcia umożliwia dokonanie indywidualnej oceny spełnienia tej przesłanki w każdym konkretnym przypadku¹⁵. Przepis ten niewątpliwie stanowi narzędzie umożliwiające nagrodzenie szybszym awansem naukowym osób wyróżniających się wybitnymi osiągnięciami naukowymi.

- 2) Uzyskał efekty uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji, przy czym efekty uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego są potwierdzone certyfikatem lub dyplomem ukończenia studiów, poświadczającymi znajomość tego języka na poziomie biegłości językowej co najmniej B2**

Absolwent szkoły doktorskiej uzyskuje efekty uczelnia się dla kwalifikacji na poziomie 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji z chwilą uzyskania zaświadczenia o jej ukończeniu.

Przepisy wewnętrzne podmiotów doktoryzujących dotyczące zasad przeprowadzenia postępowania o nadanie stopnia doktora powinny natomiast zawierać postanowienia dotyczące warunków uzyskania wskazanych efektów kształcenia przez osoby kształcące się w trybie eksternistycznym.

W kwestii poświadczania uzyskania efektów uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego wskazać należy, że z przepisów ustawy wynika to, iż certyfikat językowy obowiązane są przedłożyć jedynie te osoby, które nie ukończyły studiów pierwszego stopnia ani jednolitych magisterskich (studenci, którzy ukończyli trzeci rok jednolitych studiów magisterskich, ubiegający się o stopień doktora na podstawie

¹⁵ Ł. Kierznowski, *Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 186, Nb. 6.

art. 186 ust. 2 PSWiN) oraz osoby, które rozpoczęły je przed 1 października 2007 r. albo ukończyły je za granicą i nie uzyskały tam potwierdzenia biegłości językowej na poziomie co najmniej B2¹⁶.

Stanowisko Krajowej Reprezentacji Doktorantów w tym zakresie potwierdziło Ministerstwo Edukacji i Nauki w odpowiedzi na pismo Rzecznika Praw Doktoranta z dnia 27 lutego 2023 r. MEiN wskazało, że wszystkie osoby, które rozpoczęły kształcenie po dniu 30 września 2007 r. i otrzymały dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich, legitymują się z formalnego punktu widzenia znajomością nowożytnego języka obcego na poziomie biegłości językowej B2 ESOKJ¹⁷.

Ministerstwo Edukacji i Nauki zwróciło jednakże uwagę na to, że podmiot doktoryzujący może określić jako kryterium uzyskania stopnia doktora znajomość nowożytnego języka obcego na poziomie wyższym niż B2 podkreślając jednocześnie, że ustanowienie dodatkowego wymagania w postaci wyższej znajomości nowożytnego języka obcego nie może stanowić przesłanki odmowy wszczęcia postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w przypadku spełnienia przez daną osobę wymogów określonych w art. 186 ust. 1 pkt 1-3 albo ust. 2 ustawy PSWiN.

Należy jednak zaznaczyć, że wskazane wyżej możliwości potwierdzania efektów uczenia się w zakresie biegłości językowej nie dotyczą osób, które rozpoczęły kształcenie przed rokiem akademickim 2019/2020. Zgodnie bowiem z art. 179 ust. 8 przepisów wprowadzających, w przypadku osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w PSWiN, efekty uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego są potwierdzane na zasadach dotychczasowych.

W stosunku do tej grupy doktorantów należy zatem stosować przepisy określone w art. 12 ust. 1 pkt 4 oraz ust 2 pkt. 3 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki¹⁸. Wynika z nich, że efekty uczenia się w zakresie nowożytnego języka obcego potwierdzane są poprzez:

- egzamin z nowożytnego języka obcego,
- certyfikat potwierdzający znajomość nowożytnego języka obcego określony w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora.

Osoby te nie mogą zatem potwierdzić efektów uczenia się w zakresie nowożytnego języka obcego poprzez przekazanie właściwego dyplomu ukończenia studiów.

¹⁶ Opinia Rzecznika Praw Doktoranta Krajowej Reprezentacji Doktorantów z 18 listopada 2018 r., KR.D.BP.40.1.2022, <https://prawadoktoranta.pl/wp-content/uploads/2022/12/Opinia-prawna-w-przedmiocie-potwierdzenia-bieglosci-jezykowej-po-ukonczeniu-szkoly-doktorskiej-na-potrzeby-postepowania-w-sprawie-nadania-stopnia-doktora-1.pdf> (dostęp dnia 20.11.2023 r.).

¹⁷ Odpowiedź Ministerstwa Edukacji i Nauki na pismo Rzecznika Praw Doktoranta Krajowej Reprezentacji Doktorantów z dnia 27 lutego br. w sprawie interpretacji przepisów dotyczących znajomości nowożytnego języka obcego przedstawiam poniżej następujące wyjaśnienia, <https://prawadoktoranta.pl/wp-content/uploads/2023/10/Odpowiedz-na-pismo-Rzecznika-Praw-Doktoranta-Krajowej-Reprezentacji-Doktorantow-w-sprawie-interpretacji-przepisow-dotyczacych-znajomosci-nowozytnego-jezyka-obcego.pdf> (dostęp dnia 20.11.2023 r.).

¹⁸ Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 ze zm.).

3) Posiada w dorobku co najmniej:

- a) jeden artykuł naukowy opublikowany w czasopiśmie naukowym lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowej, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie Ministra Edukacji i Nauki;
 - b) jedną monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie Ministra Edukacji i Nauki albo rozdział w takiej monografii;
- 3) dzieło artystyczne o istotnym znaczeniu.**

Kandydat do uzyskania stopnia doktora musi zatem obligatoryjnie posiadać co najmniej jedno z wymienionych w punkcie a ,b lub c osiągnięć naukowych.

Zagadnienia dotyczące wydawania właściwych wykazów przez Ministra Edukacji i Nauki reguluje właściwe rozporządzenie¹⁹.

Jak wynika z §2 rozporządzenia, w wykazie wydawnictw znajdują się te wydawnictwa, które

- spełniają etyczne i naukowe standardy wydawnicze przez stosowanie zasad etyki publikacyjnej mających na celu przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom publikacyjnym, w szczególności zgodnych z wytycznymi Komitetu do spraw Etyki Publikacyjnej (COPE - Committee on Publication Ethics) oraz stosują specjalne procedury recenzji naukowej dla wszystkich monografii naukowych lub monografii pod redakcją naukową bądź

- spełniają wskazane wyżej warunki, a także dodatkowo:

- a) publikują recenzowane monografie naukowe, które wnoszą istotny wkład w rozwój światowej nauki,
- b) prowadzą politykę wydawniczą przyczyniającą się do upowszechniania monografii naukowych w skali światowej,
- c) są uznawane za wiodące przez środowisko naukowe, z uwzględnieniem pozycji zajmowanej w wykazach klasyfikujących wydawnictwa,
- d) stosują jednolite standardy kwalifikowania monografii naukowych do publikacji, niezależnie od wniesienia opłaty za publikację monografii naukowej i wysokości tej opłaty.

Zgodnie z §6 rozporządzenia, wykaz czasopism obejmuje:

- czasopisma naukowe, które zostały ujęte w międzynarodowej bazie:

- a) Scopus - jeżeli posiadają status czasopisma aktywnego,
- b) Science Citation Index Expanded,
- c) Social Sciences Citation Index,

¹⁹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 listopada 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 349).

d) Arts & Humanities Citation Index,

e) Emerging Sources Citation Index;

- recenzowane materiały z konferencji międzynarodowych, które zostały ujęte w międzynarodowej bazie DBLP Computer Science Bibliography, w przypadku konferencji uwzględnionej w The Computing Research and Education Association of Australasia (CORE);

- czasopisma naukowe będące przedmiotem projektów finansowanych w ramach programu „Wsparcie dla czasopism naukowych”.

Ponadto wykaz czasopism może obejmować również czasopisma naukowe ujęte w międzynarodowej bazie European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH+) oraz innych niż wskazane wyżej, jeżeli jest to uzasadnione pozycją tych czasopism.

Aktualne wykazy czasopism i wydawnictw punktowanych:

- wykaz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych - <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/komunikat-ministra-edukacji-i-nauki-z-dnia-17-lipca-2023-r-w-sprawie-wykazu-czasopism-naukowych-i-recenzowanych-materialow-z-konferencji-miedzynarodowych>;

- wykaz wydawnictw - <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/komunikat-ministra-edukacji-i-nauki-w-sprawie-wykazu-wydawnictw-publikujacych-recenzowane-monografie-naukowe>.

4) Przedstawił oraz obronił przygotowaną rozprawę doktorską

Kwestie dotyczące wymogów uznania danej pracy za rozprawę doktorską oraz wskazania rodzajów rozprawy doktorskiej reguluje art. 187 PSWiN.

Rozprawa doktorska kandydata do uzyskania stopnia naukowego doktora musi prezentować nabycie przez niego teoretycznej wiedzy we właściwej dyscyplinie albo dyscyplinach oraz posiadanie przez niego umiejętności do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

Co jednak najbardziej istotne, jej przedmiot musi obligatoryjnie stanowić:

- rozwiązanie problemu naukowego;

- oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej,

- oryginalne dokonanie artystyczne.

Recenzenci powinni zatem jednoznacznie wskazać, czy kandydat spełnił właściwe dla konkretnego typu rozprawy doktorskiej wymogi określone przepisami ustawy.

Warto podkreślić, że przesłanka nabycia samodzielności w zakresie prowadzenia pracy naukowej powinna być rozumiana jako kompetencja do formułowania problemów badawczych, stawiania hipotez, dobierania i stosowania właściwej metodologii a także analizowania wyników prowadzonych badań²⁰.

Jeśli chodzi natomiast o oryginalność rozprawy, wskazać należy za Ł. Kierznowskim, że nie będzie ona nosiła cech oryginalności w sytuacji, gdy stanowi powielenie danego rozwiązania problemu naukowego lub zastosowania wyników badań w sferze gospodarczej lub społecznej albo dokonanie artystyczne, które już wcześniej zostało dokonane²¹.

W art. 187 ust. 3 PSWiN wskazano możliwe formy rozprawy doktorskiej, a mianowicie:

- pracę pisemną:
 - a) monografię naukową,
 - b) zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych.
- pracę projektową,
- pracę konstrukcyjną,
- pracę technologiczną,
- pracę wdrożeniową,
- pracę artystyczną,
- samodzielną i wyodrębnioną część pracy zbiorowej.

Rozprawa doktorska, rozumiana jako praca pisemna obejmuje wiele różnych form przedstawienia wyników badań naukowych. Jest to uzasadnione nie tylko odrębnościami wynikającymi ze specyfiki poszczególnych dyscyplin, ale również przyjętymi w nich regułami metodologii prowadzenia badań naukowych oraz prezentacji ich wyników²².

Zdaniem Rady Doskonałości Naukowej w komunikacie nr 19/2020 - w sprawie składania rozpraw doktorskich, sformułowanie "w tym monografia naukowa, zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych, praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna, wdrożeniowa lub artystyczna, a także samodzielną i wyodrębnioną część pracy zbiorowej" jest przykładowym wyliczeniem form pracy pisemnej.

Oznacza to, że rozprawa doktorska może przybrać również inną formę pisemną, która, jednakże spełnia wymagania określone w przytoczonych wyżej przepisach art. 187 ust. 1 oraz 187 ust. 2 PSWiN. RDN podkreśliła jednocześnie, że dopuszczalne jest również to, aby rozprawa doktorska składała się po części z prac opublikowanych, jak i takich, których wyniki jeszcze nie zostały opublikowane. Może zatem przybrać

²⁰ M. Dokowicz [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, J. Woźnicki (red.), Warszawa 2019, s. 491–492.

²¹ Ł. Kierznowski, *Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 187, Nb. 8, LEX.

²² K. Ślęzak [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K. W. Baran, Warszawa 2020, art. 187).

formę manuskryptu, w którym doktorant omawia wyniki badań przedstawione już w opublikowanej monografii czy też cyklu artykułów naukowych, a także te wyniki, których nie opublikował. Co jednak najbardziej istotne, RDN we wskazanym komunikacie wskazuje również, że kwestia przyjęcia rozprawy doktorskiej oraz dopuszczenia jej do obrony należy do kompetencji danego podmiotu doktoryzującego.

Należy przy tym zaznaczyć, że w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej²³ zdefiniowano pojęcia artykułu naukowego oraz monografii naukowej.

Jak wynika z § 9 wskazanego rozporządzenia, artykuł naukowy to recenzowany artykuł opublikowany w czasopiśmie naukowym albo w recenzowanych materiałach z międzynarodowej konferencji naukowej:

- a) przedstawiający określone zagadnienie naukowe w sposób oryginalny i twórczy, problemowy albo przekrojowy,
- b) opatrzony przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym.

Naukowy charakter artykułu posiadają również artykuły recenzyjne opublikowane w czasopiśmie naukowym znajdującym się w wykazie czasopism wydanych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. Artykułu naukowego nie stanowi natomiast edytorial, abstrakt, rozszerzony abstrakt, list, errata i nota redakcyjna.

Za monografię naukową uznać natomiast należy recenzowaną publikację książkową, która przedstawia pewne zagadnienie naukowe w sposób oryginalny i twórczy i jest opatrzona przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym. Wynika to wprost z §10 wskazanego rozporządzenia.

W rozporządzeniu wskazano, że monografią naukową jest również:

1) przekład recenzowany i opatrzony przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym:

- a) na język polski dzieła istotnego dla nauki lub kultury,
- b) na inny język nowożytny dzieła istotnego dla nauki lub kultury, wydane w języku polskim;

2) edycja naukowa tekstów źródłowych.

5) Spełnił inne wymagania określone przez podmiot doktoryzujący

Podmioty doktoryzujące mogą również przewidywać inne wymagania, których spełnienie jest konieczne, aby dana osoba mogła otrzymać stopień naukowy doktora. Określa je senat albo rada naukowa zgodnie z art. 192 ust. 3 PSWiN. Wymogi te mogą zostać wskazane w regulacjach dotyczących postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w danej uczelni czy też instytucji badawczym. Jednym z takich

²³ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz.U. t.j. 2022 poz. 661).

wymagań może być obowiązek zdania egzaminów doktorskich. Dyskutowane w doktrynie jest, czy wymagania te mogą odnosić się również do dorobku naukowego kandydata czy poziomu jego biegłości językowej²⁴.

2.3. UDOSTĘPNIANIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ W BIP

Jak wynika wprost z art. 188 ust. 1 pkt 1 i art. 188 ust. 2 PSWiN, podmiot doktoryzujący został zobowiązany przez ustawodawcę do udostępnienia w Biuletynie Informacji Publicznej na swojej stronie podmiotowej rozprawy doktorskiej będącej pracą pisemną wraz z jej streszczeniem albo opisu rozprawy doktorskiej niebędącej pracą pisemną, a także wszystkich recenzji nie później niż 30 dni przed wyznaczonym dniem obrony rozprawy doktorskiej. Co jednak istotne, w przypadku rozprawy doktorskiej, której przedmiot jest objęty tajemnicą prawnie chronioną, udostępnia się tylko recenzje z wyłączeniem treści objętych tą tajemnicą.

W art. 188 ust. 1 pkt 2 PSWiN uregulowano natomiast obowiązek udostępnienia w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej podmiotu doktoryzującego informacji o terminie, miejscu i sposobie przeprowadzenia obrony.

Kolejny obowiązek podmiotu doktoryzującego w tym zakresie wskazano w art. 188 ust. 4 PSWiN. Zgodnie z nim, rozprawę doktorską, która jest pracą pisemną, podmiot doktoryzujący sprawdza z wykorzystaniem Jednolitego Systemu Antyplagiatowego. Umożliwia to przeciwdziałanie naruszeniu przepisów o prawach autorskich i prawach pokrewnych przez kandydatów do nadania stopnia naukowego doktora.

Z uzasadnienia rządowego projektu PSWiN wynika, że wskazane przepisy zostały wprowadzone do ustawy z uwagi na chęć zwiększenia transparentności postępowania w sprawie nadania stopnia²⁵.

2.4. WSZCZĘCIE POSTĘPOWANIA W SPRAWIE NADANIA STOPNIA DOKTORA

Zgodnie z art. 189 ust. 1 PSWiN, postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora ma charakter wnioskowy. Oznacza to, że wszczynane jest na wniosek kandydata, który spełnia wymagania do nadania stopnia doktora określone w art. 186 ust. 1 pkt 1-3 albo ust. 2. PSWiN. Należy pamiętać o tym, że do wniosku dołącza się rozprawę doktorską z pozytywną opinią promotora lub promotorów. Jeśli osoba, która złożyła wniosek o wszczęcie postępowania nie spełniła wskazanych wymagań podmiot doktoryzujący odmawia jego wszczęcia. Na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przysługuje zażalenie do RDN. Wynika to wprost z art. 189 ust. 2 PSWiN.

Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na odmienne uregulowanie procedury wszczęcia postępowania w sprawie nadania stopnia doktora dla osób, które rozpoczęły kształcenie na studiach doktoranckich przed rokiem akademickim 2019/2020. Zgodnie bowiem z art. 179 ust. 7 przepisów wprowadzających, w przypadku osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim

²⁴ M. Dokowicz [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, Warszawa 2019, art. 186, Nb. 8, LEX.

²⁵ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, druk sejmowy nr 2446, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2446> (dostęp 20.11.2023 r.), s. 45.

2019/2020, postępowanie w sprawie nadania stopnia wszczyna złożenie wniosku o wyznaczenie promotora lub promotorów albo promotora i promotora pomocniczego.

2.5. PROMOTORZY I RECENZENCI

Opiekę naukową nad procesem przygotowania rozprawy doktorskiej sprawuje promotor lub promotorzy, co wynika z art. 190 ust. 1 PSWiN. Trzeba zauważyć, że procedura wyboru promotora/promotorów dla doktorantów szkoły doktorskiej powinna zostać uregulowana w jej regulaminie. Podmiot prowadzący szkołę doktorską może przewidzieć w nim również możliwość zmiany oraz odwołania promotora. Natomiast na etapie wszczynania postępowania o nadanie stopnia doktora osoby te nie składają oni już zatem wniosku o wyznaczenie promotora/promotorów w odróżnieniu od osób, które rozpoczęły kształcenie przed rokiem akademickim 2019/2020.

Należy wskazać, że przepis ustanowiony w art. 190 ust. 2 PSWiN zwiększył liczbę recenzentów w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora. Aktualnie powołuje się trzech recenzentów spośród osób niebędących pracownikami podmiotu doktoryzującego oraz uczelni, instytutu PAN, instytutu badawczego, instytutu międzynarodowego, Centrum Łukasiewicz albo instytutu Sieci Łukasiewicz, których pracownikiem jest osoba ubiegająca się o stopień doktora.

Jak zaznaczono w uzasadnieniu rządowego projektu PSWiN z 2018 r., wprowadzenie trzeciego recenzenta dysertacji doktorskiej służyć miało poprawie jakości rozpraw i transparentności postępowań. Istotną gwarancją rzetelności i jakości rozpraw doktorskich jest również to, że wszyscy recenzenci pochodzą spoza uczelni lub instytutu, w którym jest przygotowywana rozprawa doktorska.

Warto podkreślić, że PSWiN wyznacza termin na przygotowanie recenzji. Zgodnie z art. 190 ust. 3 PSWiN, recenzenci sporządzają recenzje rozprawy doktorskiej w terminie 2 miesiące od dnia jej doręczenia. Termin ten ma, jednakże charakter instrukcyjny. W przepisach ustawy nie wskazano jakichkolwiek sankcji za jego naruszenie.

W art. 190 ust. 4-6 PSWiN wskazano również warunki wymagane do pełnienia roli promotora lub recenzenta oraz negatywne przesłanki umożliwiające pełnienie funkcji promotora. Wynika z nich, że:

- promotorem i recenzentem może być osoba posiadająca co najmniej stopień doktora habilitowanego,
- promotorem pomocniczym może być osoba posiadająca co najmniej stopień doktora,
- promotorem i recenzentem może być osoba niespełniająca wskazanych wyżej warunków, jeśli jest pracownikiem zagranicznej uczelni lub instytucji naukowej i organ odpowiadający w danym podmiocie doktoryzującym za nadanie stopnia doktora stwierdzi, że osoba ta posiada znaczące osiągnięcia w zakresie zagadnień naukowych, których dotyczy rozprawa doktorska,
- promotorem nie może zostać osoba, która w okresie ostatnich 5 lat była promotorem 4 doktorantów, którzy zostali skreśleni z listy doktorantów z powodu negatywnego wyniku oceny śródkresowej, lub sprawowała opiekę nad przygotowaniem rozprawy przez co najmniej 2 osoby ubiegające się o stopień doktora, które nie uzyskały pozytywnych recenzji rozprawy doktorskiej.

2.6. OBRONA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Jak wynika wprost z art. 191 ust. 1 PSWiN, do obrony rozprawy doktorskiej może być dopuszczona osoba, która:

- uzyskała pozytywne recenzje od co najmniej dwóch recenzentów,
- spełniła ewentualne dodatkowe wymagania wynikające z wewnętrznych regulacji podmiotu doktoryzującego.

Jak zatem słusznie wskazuje się w literaturze, jedna negatywna recenzja rozprawy doktorskiej ma indyferentny wpływ na tym etapie postępowania, ale może mieć znaczenie dla przebiegu samej obrony²⁶.

Zgodnie z art. 191 ust. 1a PSWiN, obrona rozprawy doktorskiej może zostać przeprowadzona:

- w siedzibie podmiotu doktoryzującego,
- poza siedzibą podmiotu doktoryzującego przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, zapewniających w szczególności transmisję obrony w czasie rzeczywistym między jej uczestnikami oraz wielostronną komunikację w czasie rzeczywistym, w ramach której uczestnicy obrony mogą wypowiadać się w jej toku z zachowaniem niezbędnych zasad bezpieczeństwa.

Z przepisu zawartego w art. 191 ust. 1b PSWiN wynika natomiast, że co do zasady obrona rozprawy doktorskiej powinna mieć publiczny charakter. Jedyny wyjątek stanowi przypadek obrony rozprawy doktorskiej, której przedmiot jest objęty tajemnicą prawnie chronioną.

Należy również wskazać, że na postanowienie o odmowie dopuszczenia do obrony przysługuje zażalenie. Termin na jego wniesienie wynosi 7 dni od doręczenia uchwały zgodnie z przepisami kodeksu postępowania administracyjnego²⁷.

2.7. TRYB POSTĘPOWANIA W SPRAWIE NADANIA STOPNIA DOKTORA

Jak wynika z art. 192 ust. 1 PSWiN, czynności w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora może dokonywać również komisja powołana przez organ właściwy do wydania decyzji w sprawie nadania stopnia naukowego doktora.

Tryb postępowania w sprawie nadania stopnia doktora powinien zostać uregulowany przez senat albo radę naukową danego podmiotu doktoryzującego.

W art. 192 ust. 2 PSWiN wskazano przykładowe zagadnienia, które należy określić w przepisach wewnętrznych uczelni oraz instytutów badawczych. Należą do nich:

- 1) sposób wyznaczania i zmiany promotora, promotorów lub promotora pomocniczego w przypadku osób ubiegających się o nadanie stopnia doktora w trybie eksternistycznym,

²⁶ M. Lekston [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K. W. Baran, Warszawa 2020, art. 191, Nb. 2.1., LEX.

²⁷ H. Izdebski [w:] J. M. Zieliński, H. Izdebski, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, wyd. III, LEX/el. 2023, art. 191, Nb.2, LEX.

- 2) zasady ustalania wysokości opłaty za postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora w trybie eksternistycznym oraz zwalniania z tej opłaty,
- 3) tryb złożenia rozprawy doktorskiej,
- 4) tryb powoływania oraz zakres czynności komisji realizującej czynności w ramach postępowania,
- 5) sposób wyznaczania recenzentów,
- 6) sposób weryfikacji efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK w przypadku osób ubiegających się o nadanie stopnia doktora w trybie eksternistycznym,
- 7) sposób weryfikacji spełnienia wymagania, o którym mowa w art. 186 ust. 1 pkt 3 lit. a i b, w przypadku publikacji wieloautorskich.

Należy przy tym podkreślić, że wskazany katalog zagadnień ma charakter otwarty. Oznacza to, że podmioty doktoryzujące mogą w przepisach wewnętrznych regulować również inne, niewskazane wprost w ustawie zagadnienia dotyczące postępowania o nadanie stopnia doktora takie jak np. możliwość nadawania wyróżnienia rozprawie doktorskiej oraz warunki niezbędne do jego otrzymania czy możliwość zmiany recenzenta w sytuacji niewykonywania przez niego czynności polegającej na sporządzeniu recenzji w terminie 2 miesięcy.

2.8. ODMOWA NADANIA STOPNIA DOKTORA

Zgodnie z art. 193 ust. 1 i 2 PSWiN, od decyzji o odmowie nadania stopnia doktora przysługuje odwołanie do Rady Doskonałości Naukowej w terminie 30 dni od dnia jej doręczenia. Jak wskazuje się w literaturze, odwołanie to nie wymaga szczególnego uzasadnienia i wystarczające jest podkreślenie w nim okoliczności niezadowolenia z wydanej decyzji²⁸.

Zaznaczyć trzeba, że to organ wydający w danym podmiocie doktorskim decyzję o nadaniu lub odmowie nadania stopnia doktora przekazuje odwołanie RDN wraz ze swoją opinią i aktami sprawy w terminie 3 miesięcy od dnia złożenia odwołania. Wynika to z art. 193 ust. 3 PSWiN.

W art. 193 ust. 4 PSWiN wskazano, że Rada Doskonałości Naukowej w odpowiedzi na odwołanie kandydata do nadania stopnia doktora może podjąć następujące rozstrzygnięcia:

- utrzymać w mocy zaskarżoną decyzję,
- uchylić ją i przekazać sprawę do ponownego rozpatrzenia organowi, który odpowiada w tym samym lub innym podmiocie doktoryzującym za podejmowanie decyzji o nadaniu lub odmowie nadania stopnia doktora.

Trzeba również zwrócić uwagę na art. 193 ust. 5 PSWiN. Wynika z niego jednoznacznie to, że w przypadku niedopuszczenia do obrony rozprawy doktorskiej albo wydania decyzji o odmowie nadania

²⁸ M. Dokowicz [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, Warszawa 2019, art. 193, Nb. 5, LEX.

stopnia doktora, ta sama rozprawa nie może być podstawą do ponownego ubiegania się o nadanie stopnia doktora.

2.9. WZNOWIENIE POSTĘPOWANIA W SPRAWIE NADANIA STOPNIA DOKTORA

Zgodnie z art. 194 PSWiN, w sytuacji zaistnienia określonych w Kodeksie postępowania administracyjnego przyczyn wznowienia postępowania administracyjnego w sprawie nadania stopnia doktora (art. 145 § 1 oraz art. 145a i 145b k.p.a.) albo rażącego naruszenia prawa przez podmiot doktoryzujący, RDN wydaje postanowienie o wznowieniu postępowania i wskazuje podmiot doktoryzujący, który prowadzi postępowanie.

Jak wskazuje się w literaturze, wznowienie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora może nastąpić zarówno z urzędu jak i na żądanie strony. Samo podanie dotyczące wznowienia postępowania w sprawie nadania stopnia doktora należy wnieść do organu podmiotu doktoryzującego, w terminie miesiąca od dnia, w którym strona dowiedziała się o danej okoliczności stanowiącej podstawę do wznowienia postępowania²⁹.

2.10. STWIERDZENIE NIEWAŻNOŚCI DECYZJI O NADANIU STOPNIA DOKTORA

PSWiN w art. 195 przewiduje procedurę stwierdzenia nieważności decyzji o nadaniu danej osobie stopnia naukowego doktora. Takie rozstrzygnięcie zapada wówczas, gdy osoba ubiegająca się o stopień doktora przypisała sobie autorstwo istotnego fragmentu lub innych elementów cudzego utworu lub ustalenia naukowego, a zatem popełniła ogólnie rzecz biorąc plagiat. Wydaje je podmiot doktoryzujący.

²⁹ M. Lekston [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K. W. Baran, Warszawa 2020, art. 194, Nb. 3, LEX.

PRZEWODY DOKTORSKIE

1. UWAGI OGÓLNE

Zagadnienia dotyczące wszczynania i prowadzenia przewodów doktorskich uregulowano szczegółowo w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki³⁰. Ustawa ta została uchylona 1 października 2018 r. Należy, jednakże zaznaczyć, że przewody doktorskie wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie PSWiN są przeprowadzane na podstawie przepisów w niej wskazanych.

Jak już podkreślono, trwające przewody doktorskie mogą być kontynuowane do ich zakończenia, jednak nie później niż do dnia 31 grudnia 2024 r.

Odnosząc się do kwestii odpłatności przewodu doktorskiego wskazać trzeba, że zagadnienie to nie zostało w sposób jednoznaczny uregulowane w przepisach o randze ustawy. Jak wskazuje Krajowa Reprezentacja Doktorantów, sytuacja taka rodzi wątpliwość interpretacyjną w przedmiocie dopuszczalności bądź niedopuszczalności pobierania przedmiotowych opłat. KRD podkreśla jednocześnie, że pobieranie opłat za przeprowadzenie przewodu doktorskiego nie jest niedopuszczalne, ale powinno mieć jasną i konkretną podstawę prawną, (umowa zawarta z daną jednostką, odpowiedni akt wewnętrzny). Co również istotne, w razie uzyskania przez daną osobę stopnia doktora w czasie ich trwania, a więc w razie ukończenia studiów doktoranckich – dana osoba nie ponosi opłat z tytułu przewodu doktorskiego³¹.

2. UREGULOWANIA PRAWNE DOTYCZĄCE PRZEWODU DOKTORSKIEGO

2.1. WSZCZĘCIE PRZEWODU DOKTORSKIEGO

Jak wynika z art. 11 ust. 1 USNTN, stopień doktora jest nadawany w drodze przewodu doktorskiego. Przewód jest postępowaniem wnioskowym i wszczynano go na wniosek osoby ubiegającej się o nadanie stopnia.

Zgodnie z art. 11 ust. 2 USNTN, warunkiem wszczęcia przewodu doktorskiego było:

- posiadanie wydanej lub przyjętej do druku publikacji naukowej w formie książki,

³⁰ Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595), dalej jako "USNTN".

³¹ Opinia Rzecznika Praw Doktoranta Krajowej Reprezentacji Doktorantów w przedmiocie odpłatności za przewód doktorski z 8 sierpnia 2022 r., <https://prawadoktoranta.pl/wp-content/uploads/2022/08/Opinia-prawna-Rzecznika-Praw-Doktoranta-KRD-w-przedmiocie-odplatnosci-za-przewod-doktorski.pdf> (dostęp 20.11.2023 r.).

- posiadanie co najmniej jednej publikacji naukowej w recenzowanym czasopiśmie naukowym wymienionym w wykazie czasopism naukowych ogłaszanych przez ministra lub w recenzowanych materiałach z międzynarodowej konferencji naukowej,
- publiczna prezentacja dzieła artystycznego.

2.2. WARUNKI NADANIA STOPNIA DOKTORA W PRZEWODZIE DOKTORSKIM

Wszystkie warunki uzyskania stopnia doktora, jakie musi spełnić osoba, która otworzyła przewod doktorski zostały wymienione w art. 12 ust. 1 USNTN.

Są one następujące:

- posiadanie tytułu zawodowy magistra, magistra inżyniera, lekarza lub inny równorzędny,
- zdanie egzaminów doktorskich w zakresie określonym przez radę właściwej jednostki organizacyjnej,
- przedstawienie i obrona rozprawy doktorskiej,
- zdanie egzaminu z nowożytnego języka obcego lub posiadanie certyfikatu potwierdzającego znajomość nowożytnego języka obcego, określonego w przepisach wydanych na podstawie art. 31 pkt 5. USNTN.

Co zatem niezwykle istotne, w przypadku przewodów doktorskich konieczne jest obligatoryjne złożenie wszystkich egzaminów doktorskich określonych w art. 12 ust. 2 USNTN, a mianowicie egzaminu w zakresie dyscypliny podstawowej, egzaminu w zakresie dyscypliny dodatkowej oraz ewentualnie egzaminu w zakresie obcego języka nowożytnego (jeśli dana osoba nie posiada odpowiedniego certyfikatu).

2.3. ROZPRAWA DOKTORSKA W PRZEWODZIE DOKTORSKIM

Jak wynika z art. 13 ust. 1 USNTN, rozprawa doktorska, powinna stanowić:

- oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- oryginalne dokonanie artystyczne.

Rozprawa doktorska jednocześnie powinna wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

Zgodnie z art. 13 ust. 2 USNTN, rozprawa doktorska może przyjąć formę:

- maszynopisu książki,
- książki wydanej,
- spójnego tematycznie zbioru rozdziałów w książkach wydanych,
- spójnego tematycznie zbioru artykułów opublikowanych lub przyjętych do druku w czasopiśmie naukowym, określonych przez właściwego ministra.

Może być to również praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna lub artystyczna, która spełnia wymogi wskazane w ustawie.

Co warto zaznaczyć, rozprawę doktorską może także stanowić samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej. Musi ona jednak wykazywać indywidualny wkład kandydata przy takich elementach przygotowania rozprawy jak opracowywanie koncepcji, wykonywanie części eksperymentalnej, opracowanie i interpretacja wyników pracy. Wynika to wprost z art. 13 ust. 4 USNTN.

W przypadku przewodów doktorskich to streszczenie rozprawy doktorskiej łącznie z recenzjami, a nie całą rozprawę doktorską zamieszcza się na stronie internetowej szkoły wyższej lub jednostki organizacyjnej przeprowadzającej przewód doktorski. Zgodnie z art. 13 ust. 7 USNTN, powinny one być udostępniane co najmniej do dnia nadania stopnia doktora. Obowiązek udostępnienia streszczenia i recenzji na stronie nie dotyczy jednocześnie rozprawy doktorskiej, której przedmiot jest objęty ochroną informacji niejawnych.

2.4. PROMOTORZY I RECENZENCI W PRZEWODZIE DOKTORSKIM

W przewodach doktorskich powołuje się co najmniej 2 recenzentów. Muszą oni być pracownikami szkół wyższych lub jednostek organizacyjnych innych niż ta, której pracownikiem jest osoba ubiegająca się o nadanie stopnia doktora. Nie mogą być jednocześnie członkami rady jednostki organizacyjnej przeprowadzającej przewód. Takie zasady powołania recenzentów określono w art. 20 ust. 5 USNTN.

Wymagania dotyczące osób pełniących funkcje promotorów i recenzentów wskazano w art. 20 ust. 6-8 USNTN. Zgodnie z nimi:

- promotorem w przewodzie doktorskim oraz recenzentem rozprawy doktorskiej może być osoba posiadająca tytuł profesora lub stopień doktora habilitowanego w zakresie danej lub pokrewnej dyscypliny naukowej lub artystycznej,
- promotorem w przewodzie doktorskim oraz recenzentem rozprawy doktorskiej może być osoba, która nabyła uprawnienia równoważne z uprawnieniami doktora habilitowanego na podstawie art. 21a USNTN i prowadzi działalność naukową lub dydaktyczną w zakresie danej lub pokrewnej dyscypliny naukowej lub artystycznej,
- promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim może być osoba posiadająca stopień doktora w zakresie danej lub pokrewnej dyscypliny naukowej lub artystycznej. Osoba ta nie może posiadać uprawnień do pełnienia funkcji promotora w przewodzie doktorskim,
- promotorem w przewodzie doktorskim oraz recenzentem rozprawy doktorskiej może być osoba będąca pracownikiem zagranicznej szkoły wyższej lub instytucji naukowej, niespełniająca wymogów określonych w ust. 6 USNTN, jeżeli rada jednostki organizacyjnej przeprowadzająca przewód doktorski lub Centralna Komisja uzna, że osoba ta jest wybitnym znawcą problematyki podejmowanej przez osobę, która stara się o uzyskanie stopnia doktora w ramach przewodu doktorskiego.

2.5. PROCEDURA PRZEWODU DOKTORSKIEGO

Zgodnie z art. 14 ust. 1 USNTN, organami właściwymi w zakresie przeprowadzenia przewodu doktorskiego oraz nadania stopnia są:

- 1) w szkole wyższej - rada wydziału lub rada innej jej jednostki organizacyjnej,
- 2) w innej jednostce organizacyjnej - rada naukowa.

Jak wynika z art. 14 ust. 2 pkt 1-5 USNTN, czynności przewodu doktorskiego kończą się uchwałami rady jednostki organizacyjnej w przedmiocie:

1. wszczęcia przewodu doktorskiego i wyznaczenia promotora, a także promotora pomocniczego, w przypadku jego udziału w przewodzie,
2. wyznaczenia recenzentów,
3. przyjęcia rozprawy doktorskiej i dopuszczenia jej do publicznej obrony,
4. przyjęcia publicznej obrony rozprawy doktorskiej,
5. nadania stopnia doktora.

Na uchwały określone w 14 ust. 2 USNTN można wnieść odwołanie do Centralnej Komisji za pośrednictwem rady właściwej jednostki organizacyjnej w terminie miesiąca od dnia doręczenia uchwały wraz z uzasadnieniem. Wynika to wprost z art. 21 ust. 1 zd. 1 USNTN.

W art. 14 ust. 4 USNTN uregulowano kompetencję właściwej rady jednostki organizacyjnej do zamknięcia przewodu doktorskiego w przypadku nieprzystąpienia przed daną osobę we właściwym terminie do egzaminów doktorskich lub nieprzedstawienia rozprawy doktorskiej. Jak słusznie wskazuje się w literaturze, podjęcie wskazanej uchwały w razie wystąpienia innych przesłanek skutkuje nieważnością uchwały jako rażąco naruszającej przepis zawarty w art. 14 ust. 4 USNTN³².

Co należy zaznaczyć, przewód doktorski kończy się uchwałą rady właściwej jednostki organizacyjnej w przedmiocie nadania bądź odmowy nadania stopnia doktora. Uchwała ta kończy postępowanie w I instancji. Jak wskazano w art. 15 ust. 1 USNTN, staje się ona prawomocna z chwilą jej podjęcia z wyjątkiem przypadku określonego w art. 15 ust. 2 USNTN.

Jeżeli uchwała jest odmowna, można wnieść od niej odwołanie do Centralnej Komisji za pośrednictwem właściwej rady w terminie miesiąca od dnia doręczenia uchwały wraz z uzasadnieniem, co wynika z art. 21 ust. 1 USNTN.

Krajowa Reprezentacja Doktorantów zwraca uwagę na dwie powiązane z tym kwestie³³:

- 1) Jeśli do 31 grudnia 2024 r. w ramach danego przewodu doktorskiego nie zostanie wydana uchwała w przedmiocie nadania bądź odmowy nadania stopnia doktora to przewód taki ulegnie z mocy prawa umorzeniu.

³² H. Izdebski, J. M. Zieliński [w:] H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2015, art. 14, Nb. 8, LEX.

³³ Opinia prawna Rzecznika Praw Doktoranta w przedmiocie regulacji związanych z przewodami doktorskimi i postępowaniami w sprawie nadania stopnia doktora z 15 czerwca 2022 r., KR.D.BP.15.1.2022, <https://prawadoktoranta.pl/wp-content/uploads/2022/07/Opinia-prawna-KRD-w-przedmiocie-regulacji-zwiazanych-z-przewodami-doktorskimi-i-postepowaniami-ws.-nadania-stopnia-doktora.pdf> (dostęp dnia 20.11.2023 r.).

- 2) Jeśli uchwała zostanie wydana i dana osoba złoży od niej odwołanie to postępowanie odwoławcze nie może zostać umorzone.

PODSUMOWANIE

Postępowanie o nadanie stopnia doktora zastąpiło w polskim systemie prawnym przewody doktorskie. Należy jednak zaznaczyć, że stanie się ono jedyną procedurą nadawania stopnia naukowego dopiero po pełnym wygaśnięciu przewodów doktorskich.

Obie procedury zasadniczo są do siebie podobne. Trzeba, jednakże zwrócić uwagę na ich najważniejsze cechy odmienne:

- 1) W postępowaniu o nadanie stopnia doktora powołuje się trzech recenzentów, a w przewodzie doktorskim dwóch,
- 2) Osoby wszczynające postępowanie o nadanie stopnia doktora będące absolwentami szkół doktorskich mogą potwierdzić efekty uczenia się w zakresie nowożytnego języka obcego również poprzez okazanie właściwego dyplomu ukończenia studiów. Absolwenci studiów doktoranckich w ramach postępowania o nadanie stopnia doktora bądź przewodu doktorskiego muszą natomiast złożyć egzamin doktorski lub okazać właściwy certyfikat językowy,
- 3) W postępowaniu o nadanie stopnia doktora egzaminy z dyscypliny podstawowej i dodatkowej są fakultatywne (wymaganie ich zaliczenia można określić w przepisach wewnętrznych podmiotu doktoryzującego). W przewodzie doktorskim zdanie wskazanych egzaminów jest obligatoryjnym wymogiem do uzyskania stopnia doktora,
- 4) Rozprawy doktorskie składane w ramach postępowania o nadanie stopnia doktora podlegają obowiązkowemu udostępnieniu w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej podmiotu doktoryzującego. W przypadku przewodów doktorskich obligatoryjnie należy publikować jedynie streszczenia rozprawy doktorskiej oraz recenzje.

Warto również zwrócić uwagę na to, podmioty doktoryzujące mogą swobodnie kształtować pewne elementy postępowania o nadanie stopnia doktora we własnych aktach prawnych o charakterze wewnętrznym.

Opracowanie: mgr Monika Wilanowska